**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**
**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ**

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота**
**бакалавра**

# СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН У ГРОМАДІ

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2313-ср-с2
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
О. О. Кошева

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.філос.н. Маловічко О. В.

Рецензент: доцент кафедри політології,
доцент, к.політ.н. Лепська Н. В.

Запоріжжя – 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**
**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

**ЗАТВЕРДЖУЮ**
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2025 року

# З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Кошевій Олександрі Олегівні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальний супровід ветеранів та членів їх родин у громаді керівник роботи Маловічко Олена Владиславівна, к.філос.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «12» грудня 2025 року № 1795-с

2. Строк подання студентом роботи 11 червня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи Пєтков С., Макарова Т. Соціальний супровід військовослужбовців, ветеранів, членів їх сімей в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2025. Т. 1. № 11. С. 53-59; Протас О. Л. Social support for veterans and their families: models of regabilitation and interation. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 100-112; Слозанська Г., Горішна Н., Бибик Д. та ін. Соціальна підтримка ветеранів/ветеранок російсько-української війни та їх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social work and education*. 2023. Т. 10. № 1. С. 47-62; Nestulya O. Reintegration of War Veterans in Peaceful Life in Ukraine: Current State and Future Challenges. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. № 54. P. 116-122; Sivkov S. International experience of war veterans' reintegration. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. № 4. P. 143-148.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати підходи до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді. 2. Уточнити зміст понять «ветеран», «соціальний супровід», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація», «реінтеграція». 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді. 4. Охарактеризувати ветеранів та членів їхніх родин як об'єкт соціальної роботи. 5. Проаналізувати нормативно-правові засади соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в Україні. 6. Здійснити аналіз закордонного досвіду соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин. 7. Дослідити сучасний стан соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у територіальних

громадах України. 8. Визначити напрями оптимізації системи соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в умовах воєнного стану.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

| Розділ | Прізвище, ініціали та посада консультанта | Підпис, дата | |
|---|---|---|---|
| | | завдання видав | завдання прийняв |
| Розділ 1 | Маловічко О. В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи | 02.02.2026 | 02.02.2026 |
| Розділ 2 | Маловічко О. В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи | 11.03.2026 | 11.03.2026 |
| Розділ 3 | Маловічко О. В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи | 03.04.2026 | 03.04.2026 |

7. Дата видачі завдання 19 січня 2026 року

## КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

| № з/п | Назва етапів кваліфікаційної роботи | Термін виконання етапів роботи | Примітка |
|---|---|---|---|
| 1. | Вибір теми кваліфікаційної роботи | Листопад – грудень 2025 | *виконано* |
| 2. | Бібліографічний пошук | Січень – лютий 2026 | *виконано* |
| 3. | Розробка основних положень роботи | Січень – лютий 2026 | *виконано* |
| 4. | І розділ | Лютий – березень 2026 | *виконано* |
| 5. | ІІ розділ | Березень – квітень 2026 | *виконано* |
| 6. | ІІІ розділ | Квітень – травень 2026 | *виконано* |
| 7. | Систематизація висновків | Травень 2026 | *виконано* |
| 8. | Нормоконтроль | Травень – червень 2026 | *виконано* |

Студент _____ О.О. Кошева

Керівник роботи _____ О.В.Маловічко

**Нормоконтроль пройдено**

Нормоконтролер _____ І. С. Цапліна

# РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 52 сторінок, 59 позицій у списку літератури.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА, ВЕТЕРАН, СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД, СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ, СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ, РЕІНТЕГРАЦІЯ

*Мета дослідження*: аналіз особливостей соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді та визначення шляхів вдосконалення системи соціальної підтримки.

*Об'єкт дослідження*: система соціального захисту та підтримки ветеранів та членів їхніх родин.

*Предмет дослідження*: особливості організації та надання послуги соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин на рівні територіальної громади.

*Методи дослідження*: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, аналіз документів, аналіз статистичних даних, прогнозування.

*Гіпотеза*: процес соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин буде значно ефективнішим за умови впровадження на рівні територіальної громади комплексного підходу, який передбачає тісну взаємодію між державними службами, органами місцевого самоврядування, безпосередніми надавачами соціальних послуг та громадськими організаціями.

*Висновки:* 1. Успішна реінтеграція та ефективний соціальний супровід ветеранів потребують упровадження комплексного підходу та налагодження чіткої міжвідомчої взаємодії на рівні територіальної громади.

2. Основними завданнями на місцевому рівні є розбудова спеціалізованих ветеранських просторів за принципом «єдиного вікна» та інтеграція інституту фахівців із супроводу ветеранів.

3. Оптимізація супроводу у віддалених громадах передбачає залучення місцевого волонтерства, створення мобільних команд та обов'язкове підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери.

## SUMMARY

The qualification thesis consists of 52 pages, 59 items in the list of references.

SOCIAL WORK, TERRITORIAL COMMUNITY, VETERAN, SOCIAL ACCOMPANIMENT, SOCIAL ADAPTATION, SOCIAL REHABILITATION, REINTEGRATION

*The purpose of research:* to analyze the specific characteristics of social accompaniment for veterans and their family members within the community and to identify avenues for improving the social support system.

*Object of research:* the system of social protection and support for veterans and their family members.

*Subject of research:* the organizational and delivery features of social accompaniment services for veterans and their family members at the territorial community level.

*Research methods:* analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, generalization, document analysis, statistical data analysis, and forecasting.

*Hypothesis:* the process of social accompaniment for veterans and their family members will be significantly more effective provided that a comprehensive approach is implemented at the territorial community level, involving close interaction between state services, local self-government bodies, direct social service providers, and non-governmental organizations.

*Conclusions:* 1. Successful reintegration and effective social accompaniment of veterans require the implementation of a comprehensive approach and the establishment of clear inter-agency cooperation at the territorial community level.

2. The primary tasks at the local level consist of developing specialized veteran spaces based on the "single window" principle and integrating the institution of veteran accompaniment specialists.

3. Optimization of support services in remote communities involves engaging local volunteers, establishing mobile teams, and mandatory professional development for social work specialists.

**ЗМІСТ**

ВСТУП.....3
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН У ГРОМАДІ.....6
1.1. Підходи до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у громаді.....6
1.2. Зміст понять «ветеран», «соціальний супровід», «реінтеграція», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація».....10
1.3. Принципи та методи дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у громаді.....13
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН У ГРОМАДІ.....18
2.1. Ветерани та члени їх родин як об’єкт соціальної роботи.....18
2.2. Нормативно-правові засади соціального супроводу ветеранів та членів їх родин в Україні.....22
2.3. Закордонний досвід соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у громаді.....26
РОЗДІЛ 3 ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН В УКРАЇНІ.....32
3.1. Аналіз сучасного стану соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у територіальних громадах України.....32
3.2. Напрями оптимізації системи соціального супроводу ветеранів та членів їх родин в умовах воєнного стану.....37
ВИСНОВКИ.....42
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....45

# ВСТУП

*Актуальність дослідження.* Під час повномасштабної війни особливої актуальності набуває питання соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин. В умовах триваючої збройної агресії та поступового звільнення в запас частини військовослужбовців дедалі більша кількість ветеранів після повернення в громади стикається з необхідністю реінтеграції та гостро потребує комплексної соціальної, психологічної та правової підтримки. Масштаби проблеми набувають безпрецедентного характеру: якщо на 1 січня 2022 р. в Україні було зареєстровано 493 550 учасників бойових дій [38], то на початок 2024 р. вже налічувалось 1,2 млн ветеранів [18], а ще через два роки їх кількість перебільшила 1,7 млн осіб [10], і цей показник має стійку тенденцію до зростання. Стрімке збільшення кількості демобілізованих осіб створює нові виклики для системи соціального захисту. Важливу роль у цьому процесі відіграють територіальні громади, які забезпечують безпосередню реалізацію соціальної політики та надання базових соціальних послуг ветеранам на місцях.

Соціальний супровід ветеранів є ключовим напрямом соціальної роботи, який передбачає організацію послідовних заходів, спрямованих на підтримку, адаптацію та реінтеграцію колишніх військових у цивільне середовище. Члени родин ветеранів також є вразливою категорією, оскільки вони зіштовхуються зі змінами в сімейній динаміці та потребують консультативної допомоги після повернення родичів із зони бойових дій. Тому вдосконалення системи соціального супроводу ветеранів, механізмів надання соціальних послуг на рівні громади є нагальними потребами сьогодення.

*Проблемна ситуація* полягає в наявності суперечності між стрімким зростанням потреби ветеранів та їхніх родин у якісному соціальному супроводі та недостатньою фінансовою, логістичною і кадровою спроможністю територіальних громад забезпечити безперервність надання такої допомоги. Часто соціальні

послуги надаються розрізнено, що ускладнює процес повноцінного відновлення та адаптації ветеранів до цивільного життя.

*Об'єктом дослідження* є система соціального захисту та підтримки ветеранів та членів їхніх родин.

*Предметом дослідження* є особливості організації та надання послуги соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин на рівні територіальної громади.

*Метою дослідження* є аналіз особливостей соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді та визначення шляхів вдосконалення системи соціальної підтримки.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

– проаналізувати підходи до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді;

– уточнити зміст понять «ветеран», «соціальний супровід», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація», «реінтеграція»;

– обґрунтувати принципи та методи дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громаді;

– охарактеризувати ветеранів та членів їхніх родин як об'єкт соціальної роботи;

– проаналізувати нормативно-правові засади соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в Україні;

– здійснити аналіз закордонного досвіду соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин;

– дослідити сучасний стан соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у територіальних громадах України;

– визначити напрями оптимізації системи соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в умовах воєнного стану.

*Гіпотеза дослідження:* процес соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин буде значно ефективнішим за умови впровадження на рівні територіальної громади комплексного підходу, який передбачає тісну взаємодію між державними службами, органами місцевого самоврядування, безпосередніми надавачами соціальних послуг та громадськими організаціями. Успішність цього процесу залежить також від обов'язкового врахування специфічних потреб кожної ветеранської родини та від систематичного підвищення рівня професійної компетентності фахівців соціальної сфери.

*Структура роботи.* Кваліфікаціна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

# РОЗДІЛ 1
# МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН У ГРОМАДІ

## 1.1. Підходи до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у громаді

Наукове осмислення засад соціального супроводу ветеранів війни та членів їхніх родин у межах територіальних громад зазнало суттєвої еволюції, яка напряму відображає динаміку безпекової ситуації в Україні. Важливий внесок у формування цих засад у 2018 р. зробила Г. Слозанська, яка у своєму дослідженні детально проаналізувала специфіку соціальної роботи на рівні територіальної громади, визначивши локальний простір як ключове середовище для виявлення та задоволення потреб різних категорій вразливих груп населення [36]. Авторка обґрунтувала, що саме надавачі послуг на місцях здатні забезпечити оперативність та адресність допомоги, що згодом стало методологічною основою для розроблення спеціалізованих програм підтримки колишніх військовослужбовців.

Наступний етап досліджень стосувався вдосконалення правових та організаційних засад надання допомоги, що знайшло висвітлення у працях Т. Семигіної [33]. Дослідниця охарактеризувала інновації у правовому регулюванні спеціальних соціальних послуг у територіальних громадах України. Авторка довела, що ефективність підтримки специфічних категорій клієнтів, зокрема ветеранів, залежить від гнучкості нормативної бази та готовності органів місцевого самоврядування впроваджувати комплексні моделі обслуговування.

Подальше загострення збройного конфлікту актуалізувало необхідність дослідження історичних аспектів та закордонного досвіду організації допомоги сім’ям військових. У 2021 р. О. Логвінова та О. Рассказова, досліджуючи проблеми

соціальної роботи з військовослужбовцями в умовах тривалого протистояння на Сході України, зосередили увагу на визначенні критеріїв якості надання соціальної допомоги [13]. Авторки наголосили на важливості постійного моніторингу психосоціального стану членів сімей військовослужбовців, який дозволяє запобігти деструктивним змінам у родинах та підготувати підґрунтя для майбутнього повернення захисників до цивільного життя.

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 р. вимагав від дослідників негайного перегляду існуючих інструментів соціальної роботи через стрімке збільшення кількості осіб, які потребували екстреної та довготривалої підтримки. Л. Шинкарьова здійснила порівняльний аналіз досвіду соціально-психологічної допомоги дружинам учасників бойових дій в Україні та США, підкресливши потребу адаптації західних програм сімейної стійкості до українських реалій [48]. Ю. Цуркан-Сайфуліна обґрунтувала безпосередній зв’язок між тривалістю перебування особи в зоні бойових дій й її психоемоційним станом та довела, що медико-соціальна реабілітація має відбуватися безперервно і починатися ще до моменту демобілізації [59]. Медичні та психологічні аспекти супроводу військових та їхніх близьких були детально висвітлені у колективній праці А. Гринзовського та його співавторів, які довели, що розрив між медичною допомогою та соціальною роботою суттєво знижує ефективність відновлення клієнтів [51].

2023 рік позначився появою перших системних праць, спрямованих на моделювання повоєнної реінтеграції захисників та захисниць. Г. Слозанська, Н. Горішна, Д. Бибик та І. Криницька запропонували цілісне бачення соціальної підтримки комбатантів у воєнний та повоєнний час, виділивши родину як головний ресурс та одночасно об’єкт соціальної роботи [37]. Науковиці довели, що успішне повернення ветерана до мирного життя неможливе без одночасного надання психосоціальної допомоги його близьким. Цю думку розвинули О. Столярик та Т. Семигіна, обґрунтувавши модель психосоціальної підтримки, яка базується на

принципах чутливості до бойової травми та врахуванні гендерних особливостей ветеранів і ветеранок під час організації супроводу в громаді [40].

Того ж року Д. Бондаренко виокремила ветеранів та членів їхніх родин як одну з пріоритетних груп населення, що потребують розширених гарантій соціального захисту в умовах воєнного стану [4], а І. Краснодемська та її співавтори дослідили психологічні наслідки війни для комбатантів, запропонувавши комплексні шляхи їхньої соціальної реінтеграції через посилення громадської підтримки на місцях [52].

У 2024 р. науковий дискурс змістився в бік розроблення конкретних технологій супроводу ветеранів. І. Пєша, Н. Тілікіна та Т. Андріученко запропонували чіткий алгоритм впровадження менторської підтримки ветеранів війни у територіальних громадах, який передбачає залучення звільнених у запас військовослужбовців до надання допомоги своїм побратимам за принципом «рівний-рівному» [17]. Значення сімейного середовища у мінімізації посттравматичних симптомів дослідили М. Пустовойт та І. Ромаш, розробивши принципи переходу від клінічного лікування до повноцінної соціальної інтеграції захисників через залучення членів їхніх родин до реабілітаційного процесу [54]. Теоретичне обґрунтування концепції спеціальної пріоритетної соціальної турботи про ветеранів як конституційного обов’язку держави та суспільства запропонувала А. Стрижкова [58].

Протягом 2025 року відбулося суттєве оновлення наукових підходів, що пов’язано із запровадженням у 2024 році інституту фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. С. Пєтков та Т. Макарова узагальнили нормативно-правові засади організації соціального супроводу в умовах воєнного стану, детально описавши роль нових суб’єктів допомоги та визначивши напрями взаємодії між органами виконавчої влади й громадянським суспільством [16]. О. Протас обґрунтувала інтегровану модель соціальної реабілітації ветеранів, яка

гармонійно поєднує психологічну, освітню, професійну та економічну підтримку, а також охарактеризувала позитивні закордонні практики, засновані на принципах мультисекторальності та індивідуального підходу [31]. Питання міжнародного досвіду підготовки фахівців для роботи з цією категорією осіб на прикладі США висвітлила О. Товстуха, підкресливши необхідність формування спеціальних компетентностей у вітчизняних соціальних працівників [42].

Важливе місце у дослідженнях 2025 року посіли питання професійної та освітньої реінтеграції захисників. І. Сингаївська та В. Бузова проаналізували особливості повернення ветеранів до професійної діяльності, наголосивши на важливій ролі роботодавців у процесі їхньої адаптації [34], тоді як О. Нестуля дослідив загальний стан та майбутні виклики реінтеграційних програм в Україні, вказавши на специфічні фактори, які заважають прямому копіюванню іноземних моделей [53]. Особливості створення адаптивного реінтеграційного середовища для студентів-ветеранів у закладах вищої освіти та надання їм психосоціальної підтримки вивчали М. Школяр із колективом співавторів [55]. Водночас Е. Костишин та Ю. Шевців зосередили увагу на реалізації політики ветеранського розвитку, яка має змістити акценти з компенсаторних виплат на створення реальних можливостей для всебічної самореалізації демобілізованих осіб [12].

Подальше технологічне обґрунтування отримали процеси цифровізації та оптимізації соціального обслуговування ветеранів: Т. Черна та Т. Шестакевич здійснили моделювання процесів підтримки ветеранів у громаді за допомогою інформаційних технологій, застосувавши інструменти системного аналізу для підвищення ефективності надання публічних послуг [47].

Психологічні та фінансово-правові аспекти реабілітації у 2025 році залишалися у центрі уваги багатьох наукових колективів. В. Стасюк та Ю. Федоренко довели ключову роль сімейного оточення у процесі психологічного відновлення учасників бойових дій, продемонструвавши українську специфіку, що

полягає у поєднанні офіційних інституційних механізмів та сильних неформальних спільнот родинного типу [39]. Фінансово-правові перешкоди у реалізації державних програм реабілітації ветеранів дослідили С. Сівков, І. Задерейко та Н. Рижук, запропонувавши шляхи оптимізації бюджетних витрат на місцевому рівні [57].

Завершенням аналізованого хронологічного ряду стало дослідження В. Бондаренко, опубліковане у 2026 році, де було узагальнено клініко-психологічний, психосоціальний та соціально-інституційний виміри реабілітації ветеранів, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про сучасну структуру соціального супроводу ветеранів в Україні [50].

Отже, аналіз літератури демонструє еволюцію теоретичних підходів до дослідження соціального супроводу ветеранів та їхніх сімей – від загальних засад до інтегрованих цифрових моделей. Сучасні дослідження фокусуються на спеціалізованому супроводі, ролі сім'ї та локальних умовах реінтеграції демобілізованих осіб.

### 1.2. Зміст понять «ветеран», «соціальний супровід», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація», «реінтеграція»

Ефективна організація соціального супроводу ветеранів на рівні громад потребує попереднього уточнення понятійно-категоріального апарату. Зважаючи на динамічні зміни в українському суспільстві, базові усталені поняття потребують деталізації з урахуванням нинішніх реалій ветеранської політики. В контексті нашої роботи ключовими є такі поняття, як «соціальна робота», «соціальний супровід», «ветеран», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація» та «реінтеграція». Розуміння цих термінів неможливе без звернення до нормативно-правової бази України та сучасних науково-довідкових видань, які фіксують усталені трактування фахової лексики.

Базовим поняттям дослідження є «соціальна робота». Відповідно до «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» [7, с.86-88], соціальна робота розглядається як практична діяльність, спрямована на забезпечення соціальної підтримки, захисту та допомоги вразливим категоріям населення. У контексті нашої теми соціальна робота виступає тією професійною сферою, в межах якої здійснюється допомога ветеранам та членам їхніх сімей. Важливою характеристикою є те, що ця діяльність реалізується на рівні територіальної громади. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада являє собою сукупність жителів, які постійно проживають у межах одного або кількох населених пунктів та об'єднані спільним адміністративним центром і правом самостійно вирішувати питання місцевого значення [24]. Саме громада виступає основним середовищем, де відбувається повернення людини до цивільного життя, і саме тут зосереджені основні ресурси для надання допомоги.

Наступним ключовим поняттям є «ветеран». Законодавче визначення цього терміну закріплено в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Згідно із ст.4 Закону ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав [28]. Варто наголосити, що об'єктом нашого дослідження є не лише самі ветерани, а й члени їхніх родин. Законодавство та сучасна практика соціальної роботи розглядають сім'ю як невід'ємну частину супроводу, оскільки процес повернення з війни впливає на взаємини в родині. Члени сімей також стикаються із значними соціально-психологічними викликами, тому потребують окремої уваги фахівців.

Основною формою такої фахової роботи є «соціальний супровід». Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» [27] та довідником «Теорія та методи соціальної роботи» [41], соціальний супровід визначається як комплексна соціальна послуга. Вона передбачає надання особі або сім'ї, яка перебуває у складних

життєвих обставинах, тривалої та послідовної підтримки. На відміну від одноразової консультації, супровід базується на методі ведення випадку. Це передбачає, що соціальний працівник спільно з клієнтом визначає його потреби, розробляє індивідуальний план підтримки, координує взаємодію з іншими спеціалістами (психологами, юристами, медичними працівниками) та здійснює моніторинг виконання запланованих заходів. Для ветеранів супровід найчастіше стосується питань оформлення документів, отримання пільг, працевлаштування та налагодження стосунків у родині.

У процесі соціального супроводу фахівці працюють над досягненням кількох важливих станів, серед яких виділяють соціальну адаптацію та соціальну реабілітацію. Соціальна адаптація – це процес пристосування людини до нових умов соціального середовища [7, с.7]. Для демобілізованого військовослужбовця це означає перехід від жорстко регламентованих військових умов до умов цивільного життя громади, засвоєння нових соціальних ролей, відновлення навичок повсякденної взаємодії. Своєю чергою, соціальна реабілітація, згідно з Державними стандартами соціальних послуг [23], є більш глибоким процесом, що полягає у відновленні втрачених або порушених соціальних зв’язків, функцій та здібностей. Реабілітація часто стосується осіб, які отримали поранення або інвалідність, і потребують створення спеціальних умов для повноцінної життєдіяльності.

Кінцевою метою соціальної роботи з колишніми військовими є їхня реінтеграція. В українському науковому середовищі поняття «реінтеграція» все частіше приходить на зміну простішому терміну «адаптація. Реінтеграція є процесом повноцінного включення особи в різні сфери життєдіяльності громади, зокрема економічну, соціальну, психологічну та громадянську, що забезпечує успішну самореалізацію в цивільному середовищі [7, с.171]. Це двобічний процес: не лише ветеран пристосовується до громади, але й громада повинна створювати інклюзивне, безбар’єрне середовище, позбавлене стереотипів.

Отже, аналіз базових понять дозволяє стверджувати, що досліджувана проблематика має чітко окреслене нормативно-правове та теоретичне підґрунтя. Соціальний супровід ветеранів та їхніх родин у громаді є складним, багатокомпонентним процесом фахової допомоги, що спирається на законодавчо закріплені статуси і має на меті забезпечення успішної соціальної адаптації, реабілітації та остаточної реінтеграції захисників у цивільне суспільство. Розуміння сутності цих термінів дає можливість більш ґрунтовно дослідити практичні аспекти надання соціальних послуг цій категорії населення.

### 1.3. Принципи та методи дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у громаді

Дослідження соціального супроводу як практичної діяльності вимагає поєднання теоретичного осмислення проблеми з вивченням реального стану справ на місцях. Тому для досягнення мети дослідження використано систему взаємопов’язаних загальнонаукових принципів, теоретичних та емпіричних методів, що дають змогу комплексно розкрити зміст обраної теми.

Базовим орієнтиром у нашому дослідженні виступає принцип об’єктивності. У процесі вивчення соціального супроводу цей принцип використовується для неупередженої оцінки реального стану надання соціальних послуг ветеранам. Під час дослідження ми спираємося виключно на перевірені факти, офіційну статистику та чинне законодавство. Це дозволяє виявити не лише позитивні досягнення територіальних громад в організації допомоги, а й реальні недоліки, перешкоди чи бар’єри у системі надання соціальних послуг.

Іншим важливим керівним положенням є принцип історизму. Під час написання роботи він застосовується для аналізу еволюції системи соціальної підтримки ветеранів в Україні. Завдяки цьому принципу ми розглядаємо зміну

підходів до соціальної роботи у хронологічній послідовності: від періоду АТО до сучасних умов воєнного стану.

Наступним фундаментальним положенням дослідження є принцип комплексності. У межах нашої роботи він реалізується через розгляд соціального супроводу не як ізольованої одноразової послуги, а як багатокомпонентного довготривалого процесу. Ми досліджуємо потреби ветеранів у тісному взаємозв'язку з потребами членів їхніх родин, оскільки сімейне середовище є ключовим фактором успішної адаптації до цивільного життя. Також комплексність виявляється у врахуванні медичних, психологічних, економічних та правових аспектів, з якими стикається соціальний працівник під час ведення випадку клієнта.

Окрім цього, дослідження спирається на принцип системності. Його застосування дозволяє розглядати надання соціальних послуг у громаді як єдиний функціональний механізм, де взаємодіють різні суб'єкти: органи місцевого самоврядування, центри надання соціальних послуг, громадські та волонтерські організації, а також самі ветерани. Системний підхід допомагає виявити зв'язки між цими суб'єктами.

Для реалізації визначених принципів у роботі застосовується комплекс наукових методів, серед яких провідне місце займають загальнотеоретичні методи. Зокрема, методи аналізу та синтезу використовуються на всіх етапах написання роботи. Метод аналізу дозволяє розглядати соціальний супровід як складне явище, розділяючи його на окремі елементи: етапи надання послуг, потреби цільової групи, обов'язки соціальних працівників, а також ресурси територіальної громади. Натомість синтез забезпечує об'єднання цих окремих елементів у цілісне уявлення про організацію соціальної роботи з ветеранською спільнотою на базовому рівні.

Також у процесі дослідження активно використовуються методи індукції та дедукції. Метод індукції дає змогу на основі аналізу окремих практик надання соціальних послуг у територіальних громадах формулювати загальні висновки

щодо розвитку соціальної роботи з ветеранами в Україні в цілому. Метод дедукції застосовується під час перенесення загальнонаціональних державних стандартів соціальних послуг на рівень територіальної громади.

Для підбиття підсумків опрацювання наукової літератури та формулювання висновків використовується метод узагальнення. Завдяки йому ми систематизуємо погляди різних науковців на проблему повернення військових у цивільне середовище і визначаємо спільні підходи щодо найбільш дієвих технологій соціальної роботи.

Окремо варто виділити метод порівняльного аналізу, який використовується в роботі для зіставлення вітчизняного та зарубіжного досвіду соціального супроводу ветеранів. Порівнюючи системи підтримки колишніх військовослужбовців у країнах Північної Америки, ЄС та в Україні, можна визначити ефективні міжнародні підходи до реабілітації, які потенційно можуть бути впроваджені в національну практику. Це дозволяє пропонувати шляхи модернізації соціальної роботи на рівні територіальних громад України.

Окрім теоретичних, важливу роль у дослідженні відіграють емпіричні методи, основним з яких є аналіз нормативно-правових документів. У процесі дослідження цей метод використовується для ретельного вивчення законів України, постанов уряду, державних стандартів надання соціальних послуг та місцевих цільових програм. Це дає можливість чітко визначити правові межі діяльності надавачів соціальних послуг, підстави для здійснення соціального супроводу, а також гарантії захисту прав ветеранів і членів їхніх родин.

Ще одним обов’язковим інструментом є аналіз статистичних даних, який застосовується для обробки та інтерпретації кількісних показників, що стосуються предмета дослідження. Ми аналізуємо дані державних реєстрів про загальну кількість демобілізованих осіб, частку ветеранів з інвалідністю, кількість сімей загиблих Захисників, а також рівень забезпеченості громад фахівцями із соціальної

роботи.

Для визначення перспектив і шляхів удосконалення системи соціальних послуг у роботі використовується прогностичний метод, що дає змогу передбачати майбутні соціальні потреби ветеранів та їхніх родин у повоєнний період. Прогностичний підхід надає роботі практичної цінності, оскільки спрямовує дослідження на завчасне планування ефективних дій соціальних служб.

Отже, методологічною основою роботи є комплекс принципів і методів, які забезпечують всебічне вивчення проблеми соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин. Використання методу узагальнення дає змогу впорядкувати різні наукові підходи та визначити найбільш ефективні технології надання соціальних послуг. Статистичний аналіз, зі свого боку, дозволяє використовувати конкретні кількісні дані щодо чисельності ветеранів і реального навантаження на надавачів послуг. Поєднання цих методів із дотриманням принципів об’єктивності та системності створює надійну основу для проведення дослідження.

Таким чином, у висновках першого розділу опрацювання наукових джерел показало, що підходи до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин поступово еволюціонували від загального опису соціальної роботи в громаді до розробки сучасних цифрових та міжвідомчих моделей взаємодії. На сучасному етапі більше уваги приділяється запровадженню спеціалізованого супроводу, залученню сімейного оточення та створенню умов для професійного й особистісного розвитку ветеранів за місцем проживання. Водночас залишається потреба у детальнішому вивченні практичних інструментів діяльності фахівців із супроводу в межах територіальних громад.

Уточнення понятійно-категоріального апарату дозволило визначити сутність базових термінів, які використовують сучасна наука та законодавство у сфері соціального захисту ветеранів. Соціальний супровід розглядається як комплексна технологія соціальної роботи, що передбачає тривалу і системну взаємодію фахівця

з клієнтом для подолання складних життєвих обставин. Визначення понять «ветеран», «соціальна адаптація» та «соціальна реабілітація» засвідчило, що держава гарантує ветеранам систему заходів для відновлення їхнього соціального функціонування. Відповідно, соціальна робота в цьому контексті розглядається не лише як надання матеріальної підтримки, а як професійна діяльність, спрямована на забезпечення умов для повноцінного повернення колишніх військовослужбовців до цивільного життя в межах громади.

Обґрунтування методологічної основи роботи підтвердило необхідність застосування комплексу теоретичних та емпіричних інструментів для всебічного вивчення проблеми. Використання методу узагальнення дало змогу систематизувати різні наукові підходи та виокремити найбільш дієві технології надання соціальних послуг. Водночас залучення статистичного аналізу забезпечило можливість оперувати конкретними кількісними показниками щодо чисельності ветеранів та рівня реального навантаження на надавачів послуг. Така методологічна основа, разом із дотриманням принципів об’єктивності та системності, створює надійну базу для подальшого аналізу практичного стану соціального супроводу та розроблення рекомендацій щодо його вдосконалення.

# РОЗДІЛ 2
# ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН У ГРОМАДІ

## 2.1. Ветерани та члени їх родин як об’єкт соціальної роботи

У соціальній роботі визначення окремих груп як об’єкта професійного втручання зумовлене наявністю у них особливих соціальних потреб і складних життєвих обставин, подолання яких неможливе без фахової підтримки. Ветерани та члени їхніх родин є особливою категорією клієнтів, яка потребує багатовимірної професійної уваги. Їхній статус як об’єкта соціальної підтримки закріплений на законодавчому рівні, насамперед у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Відповідно до ст.4 Закону, до цієї категорії належать учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та учасники війни [28]. Однак у контексті соціальної роботи розуміння ветерана виходить за межі суто юридичного статусу. Соціальний працівник сприймає ветерана як особу, яка має специфічний і нерідко травматичний досвід участі у збройному конфлікті, що істотно позначається на всіх аспектах її життя після демобілізації.

Актуальність вивчення цієї групи осіб як об’єкта соціальної роботи посилюється через триваючу повномасштабну війну в Україні. За офіційними даними відкритих реєстрів Міністерства у справах ветеранів України, станом на 1 квітня 2026 року до Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ) внесена інформація про 1 777 382 ветеранів війни [8]. Якщо враховувати членів їхніх родин, то прогнозована кількість осіб, які після завершення бойових дій потребуватимуть спеціалізованого соціального супроводу, буде обчислюватися мільйонами. Це вимагає від системи соціального захисту переходу від традиційної державної моделі пасивного надання пільг до активної моделі соціального

супроводу та реінтеграції ветеранів у територіальних громадах.

Важливо усвідомлювати, що ветерани не є однорідною групою. Вони різняться за віком, статтю, попереднім соціальним статусом, рівнем освіти, наявністю або відсутністю фізичних травм та характером отриманого військового досвіду. Відповідно, соціальна робота з ними має базуватися на принципах індивідуалізації, гнучкості та врахування специфіки потреб кожної окремої особи.

Особливість ветеранів як об'єкта соціальної роботи полягає в потребі їхньої комплексної реінтеграції, тобто відновлення життя в умовах цивільного суспільства, що включає психологічний, соціальний, професійний і медичний аспекти. Як зазначається у дослідженні моделей реінтеграції ветеранів, повернення військовослужбовців супроводжується глибокими трансформаціями, де соціальна адаптація має багатоетапний характер [31, с.108]. На психологічному рівні ветерани часто стикаються з наслідками бойового стресу, труднощами в управлінні емоціями, підвищеною тривожністю та ризиком розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Соціально-економічні виклики включають втрату попередньої кваліфікації, необхідність здобуття нових професійних компетентностей, пошук роботи та адаптацію до норм і вимог цивільного середовища. Усі ці фактори підвищують ризик соціальної ізоляції, що безпосередньо формує потребу у професійному соціальному супроводі.

Важливою проблемою у роботі з колишніми військовослужбовцями є інституційні бар'єри, які ускладнюють соціальну адаптацію та реабілітацію ветеранів. Аналіз системи соціальних послуг показує, що демобілізовані особи часто стикаються з бюрократичними труднощами, затяжними процедурами розгляду звернень та недостатньою поінформованістю про свої права [13, с.66; 15, с.37; 16, с.57; 53, с.118]. Це створює додаткове соціальне напруження і вимагає від соціального працівника виконання функцій правозахисника та посередника між клієнтом і державними чи муніципальними установами. Фахівець із соціальної

роботи має сприяти спрощенню доступу ветеранів до медичних, реабілітаційних та адміністративних послуг.

Не менш важливим об'єктом соціальної роботи є члени родин ветеранів: неможливо ефективно працювати з демобілізованою особою, ігноруючи її найближче оточення [39; 51, с.311; 59, с.100]. Дружини, чоловіки, діти та батьки військовослужбовців також зазнають суттєвого впливу обставин воєнного часу. В період перебування члена родини у зоні бойових дій сім'я стикається з хронічним психологічним напруженням, тривогою та необхідністю кардинального перерозподілу сімейних обов'язків. Після повернення ветерана до цивільного життя його родина також проходить непростий період адаптації, що включає відновлення взаєморозуміння та пристосування до змін у поведінці чи звичках близької людини. Дослідники звертають увагу на поширеність феномену вторинної травматизації членів сімей, коли емоційний стан ветерана безпосередньо впливає на психологічне благополуччя його рідних [1, с.255; 48, с.254].

Окремої уваги з боку соціальних служб потребують діти в родинах ветеранів. Зміни в поведінці одного з батьків, зокрема прояви агресії або емоційної відстороненості, можуть негативно позначатися на розвитку дитини, її навчальних досягненнях і стосунках з однолітками. Також особливої уваги потребують батьки похилого віку, чиї діти повертаються з війни з інвалідністю: часто саме батьки беруть на себе тривалий догляд, що призводить до фізичного та емоційного виснаження. Тому сім'я ветерана розглядається у соціальній роботі як окремий, колективний клієнт, що потребує діагностики внутрішньосімейних відносин, кризового консультування та організації груп взаємодопомоги.

Варто зазначити, що сучасна теорія соціальної роботи відходить від концепції, яка розглядає ветеранів лише через проблеми, травми або втрату працездатності. Натомість набуває поширення підхід, орієнтований на сильні сторони. Згідно з цією концепцією, ветерани є носіями унікального життєвого

досвіду, високого рівня стресостійкості, здатності до швидкого прийняття рішень, дисципліни та лідерських якостей. Професійна діяльність соціального працівника спрямована не лише на відновлення втрачених можливостей ветерана, а й на виявлення та розвиток його внутрішніх ресурсів [40, с.65]. Соціальний супровід спрямовується на те, щоб допомогти ветерану використати свій військовий досвід як конструктивний інструмент для самореалізації в цивільному житті, наприклад, через започаткування власного бізнесу, участь у громадському управлінні або здійснення наставницької діяльності.

Організація соціального супроводу на рівні територіальної громади має важливе значення для врахування особливостей потреб і проблем цієї категорії населення. Територіальна громада є тим природним середовищем, куди ветеран повертається після служби. Саме тут відбувається щоденна соціальна взаємодія з інституціями, сусідами, роботодавцями та надавачами послуг. Ефективність реінтеграції напряму залежить від спроможності громади створити інклюзивний, підтримуючий соціальний простір, вільний від стереотипів та упереджень. Соціальна робота з ветеранами в громаді включає проведення інформаційно-просвітницьких заходів для населення, співпрацю з місцевим бізнесом для сприяння працевлаштуванню демобілізованих осіб, а також розвиток спеціалізованої інфраструктури, зокрема ветеранських просторів. Таким чином, об’єкт соціальної роботи дещо розширюється, охоплюючи місцеву спільноту, яка має бути належним чином підготовлена до забезпечення повноцінної участі ветеранів у житті громади.

Таким чином, ветерани та їхні родини є особливою категорією отримувачів соціальної підтримки. Їхні потреби охоплюють адаптацію до цивільного життя, психологічне відновлення, професійну переорієнтацію та подолання вторинної травматизації. Сучасний підхід розглядає ветеранів не лише як отримувачів допомоги, а як активних учасників суспільного життя, які мають власні ресурси та

можливості для самореалізації. Ефективний соціальний супровід потребує залучення ресурсів територіальної громади та реалізації комплексного підходу, який поєднує ведення випадку, підтримку сім'ї та оптимізацію локального соціального середовища.

## 2.2. Нормативно-правові засади соціального супроводу ветеранів та членів їх родин в Україні

Дослідження організації соціального супроводу ветеранів та їхніх родин потребує ґрунтовного аналізу законодавчої бази, що визначає права отримувачів послуг, обов'язки надавачів та механізми їхньої взаємодії. Сучасне законодавство України у цій сфері є доволі розгалуженим. Воно формувалося протягом тривалого часу та зазнало значних змін після початку збройного конфлікту у 2014 році, а також після повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. Основним завданням правового забезпечення є створення ефективних механізмів реінтеграції захисників у цивільне життя на засадах соціальної справедливості та визнання їхніх особливих заслуг перед суспільством.

Основою функціонування системи соціального захисту є Конституція України. Відповідно до ст. 17 Основного Закону, держава гарантує соціальний захист громадян, які проходять службу у ЗСУ та інших військових формуваннях, а також членів їхніх родин [11]. Ця конституційна норма покладає на державу та органи місцевого самоврядування прямий обов'язок створювати належні умови для повернення демобілізованих осіб до повноцінного цивільного життя.

Базовим спеціальним документом у цій сфері залишається Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII [28]. Закон регулює правовий статус ветеранів війни, визначає основні засади їхнього соціального забезпечення та встановлює гарантії

соціального захисту для ветеранів і членів їхніх сімей. Документ чітко визначає категорії осіб, на яких поширюється його дія: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни, а також члени сімей загиблих Захисників і Захисниць. Для фахівця із соціальної роботи в громаді цей закон є першоджерелом під час визначення статусу клієнта та обсягу пільг, на які він має право. Водночас слід зазначити, що тривалий час закон був зосереджений переважно на системі матеріальних компенсацій і пільг, тоді як сучасні умови потребують переходу до комплексної соціально-психологічної реінтеграції.

Додаткові гарантії закріплені в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII [26]. Закон регулює відносини у сфері соціального захисту осіб, які ще проходять службу, та їхніх родин. Це важливо для соціальних працівників, оскільки робота з сім'єю часто починається ще до демобілізації військовослужбовця. Закон передбачає право на охорону здоров'я, медичну допомогу, а також соціальну та професійну адаптацію після звільнення зі служби.

Безпосередньо механізми надання допомоги на рівні територіальної громади регулюються Законом України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII [27]. Цей закон став переломним у контексті децентралізації соціальної сфери. Він закріпив повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо визначення потреб населення громади у соціальних послугах, організації їх надання та фінансування. Закон також запровадив механізм залучення недержавних суб'єктів до надання соціальних послуг через соціальне замовлення, що дозволяє громадам співпрацювати з ветеранськими громадськими організаціями.

Практичне надання послуги соціального супроводу здійснюється відповідно до державних стандартів, затверджених наказами Міністерства соціальної політики України. Державні стандарти визначають зміст соціальної послуги, порядок і умови

її надання, а також критерії оцінювання її якості. У контексті роботи з ветеранами застосовується Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах [21]. Крім того, з урахуванням особливостей цільової групи у 2024 році Міністерство соціальної політики України наказом № 175-Н затвердило Державний стандарт соціальної послуги з соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей [22]. Цей документ є важливим для громад, оскільки визначає чіткий порядок дій щодо відновлення соціальних зв'язків ветерана, сприяння його працевлаштуванню, залучення до життя місцевої спільноти та організації груп взаємопідтримки.

В умовах воєнного стану законодавство у сфері надання соціальних послуг було суттєво адаптовано для забезпечення оперативності реагування на кризові ситуації. Законом України від 14 квітня 2022 року № 2193-IX внесено зміни до Закону України «Про соціальні послуги», внаслідок чого органи місцевого самоврядування отримали право самостійно визначати особливості організації надання соціальних послуг на своїй території в умовах воєнного стану [19]. Своєю чергою, Кабінет Міністрів України Постановою від 7 травня 2022 року № 560 [20] передбачив можливість екстреного (кризового) надання соціальних послуг. Для ветеранів та їхніх родин це означає можливість оперативно отримати соціальний супровід, необхідну допомогу без тривалого оформлення документів і складних бюрократичних процедур оцінювання потреб.

Окрему увагу варто приділити нормативно-правовим актам, які формують нову ветеранську політику в Україні та передбачають перехід від медичної моделі підтримки до моделі розвитку й реінтеграції. Важливим кроком стало ухвалення Стратегії формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2033 року [29]. Для виконання стратегічних цілей Кабінет Міністрів України започаткував низку експериментальних проєктів. Зокрема, Постановою від 19 червня 2023 року № 652 [25] було врегульовано питання запровадження

інституту помічника ветерана (нині трансформовано у посаду фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб). Завданням такого фахівця є індивідуальний супровід ветерана у громаді за принципом «рівний-рівному», допомога в оформленні документів, координація отримання медичних, освітніх, соціальних послуг та працевлаштування. Ця постанова має важливе значення для організації соціальної роботи в територіальних громадах, оскільки передбачає створення ветеранських просторів і залучення нових спеціалістів до системи соціального обслуговування.

Незважаючи на значну кількість прийнятих нормативно-правових актів, дослідники підкреслюють наявність певних проблем у цій сфері. Аналіз правового поля вказує на розпорошеність норм, які регулюють питання соціального захисту ветеранів, по різних кодексах та законах [45, с.379; 53, с.118]. Іноді виникають колізії між загальним законодавством про соціальні послуги та спеціальним ветеранським законодавством [57, с.24]. Крім того, передача значного обсягу повноважень на рівень територіальних громад не завжди супроводжується належним фінансовим забезпеченням з державного бюджету, що призводить до нерівномірних умов надання соціального супроводу ветеранам у різних регіонах України [9, с.90-91; 57, с.19].

Таким чином, нормативно-правова база соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в Україні є багаторівневою системою, що охоплює конституційні норми, основні закони про статус ветеранів, військовослужбовців, про соціальні послуги, а також підзаконні акти та державні стандарти. Наразі соціальне законодавство активно змінюється, поступово трансформуючись від традиційної радянської моделі надання пільг і матеріальної допомоги до сучасних підходів реінтеграції, індивідуального супроводу та розвитку ветеранських сервісів на рівні громад.

### 2.3. Закордонний досвід соціального супроводу ветеранів та членів їх родин

Формування ефективної системи реінтеграції ветеранів в Україні неможливе без ретельного порівняння вітчизняних підходів із провідними світовими стратегіями психосоціальної реабілітації. Міжнародна практика засвідчує, що процес адаптації військовослужбовців до цивільного життя супроводжується складними психоемоційними та соціально-економічними трансформаціями, які потребують комплексного підходу та міжвідомчої взаємодії [31, с.100]. Провідні держави світу розбудовують спеціалізовані моделі, адаптуючи їх до потреб різних категорій колишніх військових, включаючи осіб з інвалідністю, а також родини загиблих захисників [56, с.143]. Вивчення зарубіжного досвіду допомагає визначити дієві механізми підтримки ветеранів, зокрема міжсекторальну співпрацю, індивідуальний супровід клієнтів та принцип «єдиного вікна» під час надання соціальних послуг.

Одну з найбільш розгалужених та фінансово забезпечених систем підтримки колишніх військовослужбовців мають Сполучені Штати Америки. Вона реалізується переважно через спеціалізований Департамент у справах ветеранів. Американська модель передбачає надання широкого спектра медичних та освітніх послуг, а також активне залучення кваліфікованих фахівців соціальної роботи до процесу реінтеграції ветеранів. Професійна підготовка соціальних працівників у США ґрунтується на розумінні особливостей військової служби та травматичного досвіду ветеранів. Вона також передбачає вивчення методів подолання наслідків ПТСР, формування навичок кризового консультування та надання комплексної психосоціальної підтримки [42, с.37]. Крім того, американський підхід базується на тісній співпраці різних державних установ. Це дає змогу надавати всебічну підтримку, яка поєднує допомогу з працевлаштуванням, забезпеченням житлом і

юридичними послугами безпосередньо на рівні громади.

Особлива увага у США приділяється роботі з родинами військовослужбовців, адже сім'я вважається важливим чинником їхньої успішної адаптації та відновлення. Соціально-психологічна підтримка дружин та інших членів родин ветеранів включає індивідуальне й сімейне консультування, роботу груп взаємопідтримки та освітні програми. Такі заходи допомагають рідним краще розуміти емоційний стан ветерана та ефективно взаємодіяти з ним [48, с.255]. Широке залучення громадських та волонтерських ресурсів сприяє створенню безпечного комунікативного простору для сімей ветеранів, що є важливим чинником профілактики вторинної травматизації та соціального відчуження.

Ізраїль, як і США, має значний досвід участі у тривалих воєнних конфліктах, що сприяло формуванню ефективної системи психологічної та соціальної підтримки військовослужбовців. Особливістю ізраїльської моделі є тісна інтеграція військової та цивільної сфер. Тому замість терміна «ветеран» частіше використовують поняття «демобілізований з військової служби», що підкреслює постійний зв'язок між службою та цивільним життям [31, с.107; 37, с.53]. Державна політика в цій країні базується на принципах довгострокової відповідальності перед захисниками, особливо тими, хто отримав поранення, та перед сім'ями загиблих. Правовий фундамент цієї системи закладено у законі про інвалідність від 1959 року, який гарантує право на безкоштовну багатопрофільну реабілітацію та допомогу в забезпеченні житлом [37, с.53].

В Ізраїлі підтримка військовослужбовців і демобілізованих осіб здійснюється за п'ятьма ключовими напрямами: діагностика та профорієнтація, служба психологічної підтримки у війську, допомога демобілізованим військовослужбовцям, підтримка цивільного населення та супровід сімей загиблих. Такий комплексний підхід забезпечує підтримку як військових, так і їхніх родин на різних етапах адаптації до цивільного життя [54, с.57]. Важливу роль виконує

Департамент реабілітації при Міністерстві оборони, який фокусується на успішній інтеграції колишніх військових у трудові колективи та громади. Зміст повернення до цивільного життя в Ізраїлі становить не надання соціальних пільг, а процес використання набутого військового досвіду в цивільній сфері. Бойовий досвід, лідерські якості та дисциплінованість ветеранів розглядаються як важливий ресурс для розвитку суспільства та економіки [37, с.53; 54, с.57]. Протягом п’яти років після звільнення в запас особи можуть отримувати цільові гранти на освіту або пільгове кредитування для започаткування власного підприємництва.

Важливим елементом ізраїльської системи є підготовка родини до повернення військовослужбовця. Реабілітаційні програми обов’язково включають просвітницькі заходи для родичів, що допомагає їм створювати сприятливе адаптивне середовище. Завдяки мультидисциплінарному підходу, який поєднує медичну, соціальну та культурну підтримку, ветерани успішніше адаптуються до цивільного життя. Це допомагає їм уникати соціальної ізоляції, брати активну участь у житті суспільства та ставати лідерами своїх громад. Отже, ізраїльська модель демонструє приклад цілісного супроводу, де узгоджена робота різних установ і підтримка сім’ї допомагають людині поступово повернутися до активного цивільного життя.

У країнах ЄС, Канаді, Ізраїлі функціонують інтегровані схеми професійної реадаптації, які позначають терміном «цивільні мости» [56, с.143]. Ключовими елементами таких моделей є персоналізована підтримка, міжвідомча координація та довгострокова відповідальність держави перед ветеранами та їхніми родинами. Ці моделі відзначаються потужною державною підтримкою, проте їхнім організаційним фундаментом є рівноправне партнерство між державними структурами, муніципалітетами та неурядовими організаціями. Крім того, сучасні програми реінтеграції в цих країнах активно підтримують ветеранське підприємництво. Воно розглядається не лише як джерело матеріального

забезпечення, а й як важливий чинник психологічної адаптації, професійного розвитку та соціальної інтеграції ветеранів.

У Франції статус ветерана надається особам, які відслужили щонайменше 90 днів у визнаному бойовому підрозділі або брали участь у конкретних воєнних діях чи операціях за межами країни. Особам, які отримали поранення або мають спеціальні нагороди, статус учасника бойових дій надається автоматично. Важливим елементом французької політики є статус «Загиблий на службі Нації». З 2012 року він надається не лише військовослужбовцям, а й цивільним особам, які загинули під час виконання завдань із захисту національної безпеки [56, с.147]. Важливу роль у процесі реінтеграції виконує спеціалізована агенція з професійного перенавчання, яка функціонує при Міністерстві оборони Франції. Вона надає безкоштовні консультації, можливості для професійного навчання та допомогу у працевлаштуванні. Підтримка доступна не лише ветеранам, а й їхнім подружжям протягом чотирьох років після демобілізації. Такий сімейно-орієнтований підхід стабілізує економічний стан родини та полегшує перехід до цивільного життя.

Фінансова підтримка ветеранів включає виплату додаткової «ветеранської пенсії» після досягнення 65-річного віку, що є доповненням до основних пенсійних виплат. Захисники з інвалідністю мають право на спеціальні пенсії та додаткову фінансову допомогу, розмір якої залежатиме від ступеня втрати працездатності. Крім того, у Франції діє система електронних карток інвалідності, які забезпечують доступ до транспортних пільг, включаючи користування залізничним транспортом [56, с.147].

У Скандинавських країнах система соціального супроводу цілком спирається на принципи мультисекторальності та максимально персоналізованого підходу, де ключову роль відіграє технологія ведення випадку [31, с.112]. За кожним ветераном закріплюється соціальний менеджер, який координує надання необхідних послуг. Це забезпечує безперервність надання допомоги і полегшує адаптацію колишнього

військовослужбовця до життя в громаді після завершення служби.

У Канаді значна увага приділяється профілактичному соціальному супроводу, який розпочинається ще під час проходження служби, задовго до фактичної демобілізації. У канадській системі підтримки ветеранів ключову роль відіграє Міністерство у справах ветеранів. Воно реалізує комплексні програми, які охоплюють медичну допомогу, психосоціальну підтримку, фінансове забезпечення, а також професійне навчання і перекваліфікацію [53, с.118]. Особливістю цього підходу є спрямованість соціального супроводу не лише на демобілізованих осіб, а й на членів їхніх родин.

Отже, міжнародний досвід показує, що ефективна підтримка ветеранів і членів їхніх сімей має бути комплексною та безперервною. Вона повинна охоплювати реабілітацію, допомогу з працевлаштуванням, освіту та підтримку родини. Найбільш ефективними є моделі, що передбачають індивідуальний супровід, узгоджену взаємодію різних установ і залучення громадського сектору. Адаптація такого досвіду в Україні сприятиме повноцінній реінтеграції ветеранів у цивільне середовище та підвищенню якості їхнього життя.

Таким чином, у висновках дпругого розділу аналіз теоретичних засад дозволяє констатувати, що ветерани та члени їхніх родин є багатовимірним і складним об’єктом соціальної роботи. Ця категорія клієнтів має специфічні потреби, зумовлені переходом від військової служби до цивільного життя. Вони потребують психологічного відновлення, професійної адаптації та підтримки у подоланні наслідків стресу, який впливає не лише на самих ветеранів, а й на їхні сім’ї. Водночас сучасний підхід до соціальної роботи розглядає ветеранів не як пасивних отримувачів допомоги, а як активних учасників суспільного життя, які мають значний досвід, потенціал і внутрішні ресурси. Ефективність соціального супроводу ветеранів значною мірою залежить від використання ресурсів громади та впровадження комплексного підходу. Він має поєднувати індивідуальну роботу

з ветераном, підтримку його сім'ї та створення сприятливого соціального середовища на рівні громади.

Нормативно-правова база соціального супроводу ветеранів та їхніх родин в Україні є багаторівневою системою, яка нині активно трансформується відповідно до викликів воєнного часу. Ключовим напрямом реформування є перехід від застарілої моделі пасивного пільгового забезпечення до сучасних інструментів повноцінної соціальної реінтеграції. Чинне законодавство орієнтується на індивідуальний підхід та технологію ведення випадку, що дозволяє ефективно задовольняти потреби як демобілізованих осіб, так і їхнього сімейного оточення. Важливою складовою цього процесу є децентралізація, яка закріплює відповідальність за надання послуг за органами місцевого самоврядування. Водночас запровадження інституту фахівців із супроводу ветеранів та цифровізація послуг наближають допомогу до людини, роблять підтримку більш адресною та доступною на рівні територіальної громади.

Міжнародний досвід свідчить, що соціальний супровід ветеранів та їхніх сімей потребує комплексної, безперервної й орієнтованої на потреби людини системи підтримки. Така система має поєднувати медичну та психологічну реабілітацію, сприяння зайнятості, освітні можливості та підтримку сім'ї. Найбільш результативними є зарубіжні моделі, що передбачають індивідуальний супровід ветерана, взаємодію різних установ і активну участь громадських організацій у наданні послуг. Використання цих підходів в Україні допоможе зробити соціальний супровід більш цілісним і скоординованим. Це сприятиме відновленню життєстійкості колишніх військовослужбовців, їхній участі в житті громади та запобігатиме соціальній ізоляції.

# РОЗДІЛ 3
# ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН В УКРАЇНІ

## 3.1. Аналіз сучасного стану соціального супроводу ветеранів та членів їх родин у територіальних громадах України

В умовах тривалої збройної агресії та збільшення масштабів мобілізації українське суспільство стикається з безпрецедентним зростанням чисельності демобілізованих осіб, які потребують комплексної підтримки. За офіційними даними уряду, станом на квітень 2026 р. в Україні налічується понад 1,8 мільйона ветеранів [49], а після завершення бойових дій прогнозується збільшення цієї цільової групи до 5–6 мільйонів осіб (з урахуванням членів їхніх родин) [14]. Відповідно, основне навантаження щодо забезпечення їхньої реінтеграції у цивільне життя лягає на органи місцевого самоврядування та надавачів соціальних послуг безпосередньо у територіальних громадах. Аналіз практичної організації соціального супроводу ветеранів на місцевому рівні дає змогу виявити як позитивні зміни у розвитку ветеранської політики, так і наявні проблеми, які заважають повною мірою задовольняти потреби ветеранів та їхніх сімей.

Для об’єктивної оцінки поточного стану надання послуги соціального супроводу варто звернутися до результатів Національного опитування щодо сприйняття і обізнаності населенням соціальної політики в Україні, проведеного в 2024 р. Результати опитування демонструють наявність значного розриву між очікуваннями ветеранської спільноти та реальною якістю надання послуг. Згідно зі статистичними даними, 46% ветеранів та 56% відсотків членів їхніх родин вважають існуючу систему підтримки неефективною [15, с.36]. Лише близько 20% опитаних назвали її такою, що здатна задовольнити актуальні потреби. Ці

показники свідчать про те, що незважаючи на активне формування нормативно-правової бази, спроможність громад у сфері надання соціальних послуг залишається недостатньою.

Аналіз структури потреб ветеранів у громадах показує, що найбільш затребуваними є послуги, пов'язані з відновленням здоров'я. Майже половина опитаних ветеранів (47%) зазначають, що найбільше потребують фізичної реабілітації та спеціалізованої медичної допомоги. Другою за значущістю є потреба у психологічній реабілітації, яку відзначають 27% відсотків демобілізованих осіб та 22% членів їхніх родин [15, с.36]. Окремої уваги потребують питання забезпечення житлом та отримання фінансової допомоги.

Водночас, дослідження фіксують тривожну тенденцію щодо рівня звернень за професійною допомогою: більшість ветеранів (62%) після звільнення зі служби взагалі не зверталися за психологічною підтримкою [34, с.376]. Це пояснюється високим рівнем недовіри до державної системи психосоціальної допомоги, низькою обізнаністю населення щодо надання послуги та упередженим ставленням до самого факту звернення до фахівців. Така ситуація вимагає від соціальних працівників у громадах посилення інформаційно-просвітницької роботи та застосування проактивних методів виявлення осіб, які потребують підтримки.

Оцінка сучасного стану соціального супроводу неможлива без врахування регіонального виміру та специфіки окремих територіальних громад. Показовою є ситуація у Запорізькій області. Згідно з Цільовою програмою соціальної підтримки населення області на 2025–2029 роки, станом на кінець 2024 р. у регіоні перебувало на обліку понад 42 000 ветеранів зі статусом учасника бойових дій, понад 7 000 учасників війни, 2164 особи з інвалідністю внаслідок війни, а також тисячі членів сімей загиблих Захисників чи Захисниць України [44, с.2]. Забезпечення соціального супроводу такої кількості клієнтів вимагає колосальних кадрових та матеріальних ресурсів.

Проте, дослідження системи соціальних послуг в області виявляють суттєві фізичні бар'єри: так, у 70% територіальних громад Запорізької області внутрішнє транспортне сполучення відсутнє взагалі, а послуга «соціального таксі» є недоступною [35, с.15]. Результати досліджень в інших областях також підтверджують нестачу спеціалізованого транспорту для перевезення маломобільних осіб. Так, у Миколаївській області з 250 транспортних засобів, які є у розпорядженні соціальних служб, 231 – це велосипеди; лише три з 52 громад області забезпечені автомобілями для перевезення людей, які користуються кріслами колісними [3, с.89-91]. Це свідчить про критично низьку мобільність працівників і неможливість транспортування клієнтів. Аналогічна ситуація описана у звіті по Дніпропетровській області, де зазначено, що лише 12 громад із 86 мають спеціалізований транспорт [2, с.128].

Віддаленість закладів соціального та медичного обслуговування разом із транспортними проблемами є суттєвими перешкодами для доступу жителів сільських територій до необхідних послуг. Для ветеранів з інвалідністю ця проблема є особливо актуальною, оскільки стан здоров'я часто обмежує їхню мобільність. Відсутність доступного транспорту значно ускладнює або навіть унеможливлює лікування чи реабілітацію у районних та обласних центрах.

Аналітичні звіти Програми розвитку ООН також засвідчують наявність проблем зі спроможністю громад у сфері надання соціальних послуг. Наприклад, у Миколаївській області значна частина територіальних громад взагалі не має офіційних надавачів певних соціальних послуг [3, с.82]. Ситуація з моніторингом якості та оцінкою результативності послуг також характеризується певними недоліками: хоча профільні обласні центри звітують про ведення системної звітності [32], у багатьох територіальних громадах підрозділи соціального захисту не проводять регулярної зовнішньої оцінки соціальних послуг та не оприлюднюють звіти на своїх офіційних ресурсах. Відсутність належного моніторингу ускладнює

процес виявлення реальних потреб ветеранів та призводить до нераціонального розподілу бюджетних коштів.

Для підтримки ветеранів та членів їхніх сімей на рівні областей реалізуються спеціальні програми соціальної допомоги. Вони передбачають щомісячні грошові виплати особам з інвалідністю внаслідок війни, щорічну матеріальну допомогу дітям загиблих захисників, а також компенсацію витрат на житлово-комунальні послуги для їхніх родин [46, с.7-9]. Дані по Запорізькій області свідчать, що недержавний сектор відіграє важливу роль у системі супроводу. Саме до нього звертаються понад 62% клієнтів, тоді як державні та комунальні установи охоплюють лише близько третини отримувачів послуг [35, с.21].

Окремим напрямом аналізу є стан допомоги сім'ям ветеранів. Наявна практика соціальної підтримки здебільшого зосереджується на самому колишньому військовослужбовцеві, залишаючи поза належною увагою членів його родини, які самі є вразливою категорією. Дружини, діти та батьки ветеранів зіштовхуються з тривалою розлукою, зміною сімейних ролей, наслідками вторинної травматизації та необхідністю адаптації до нового психоемоційного стану демобілізованого родича. Дослідження потреб у громадах Запорізької області підтверджують, що майже 32% родин захисників першочергово потребують професійної психологічної підтримки [35, с.51]. Наступними за значимістю запитами є юридичні консультації, необхідність у яких висловили майже 28% опитаних, та комплексний соціальний супровід, актуальний для чверті респондентів. Понад 30% членів сімей потребують роз'яснень щодо порядку отримання пільг, що вказує на недостатній рівень поінформованості про соціальні гарантії [35, с.52].

На жаль, у більшості територіальних громад робота з родинами ветеранів обмежується фрагментарними консультаціями і не має характеру тривалого, структурованого ведення випадку. Часто дружини ветеранів не володіють інформацією про наявні групи взаємопідтримки за принципом «рівний-рівному»,

відчуваючи соціальну ізоляцію та брак емоційної опори.

Важливою перешкодою для забезпечення якісного соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин у громадах залишається нестача кваліфікованих фахівців [9, с.90]. Зростання кількості ветеранів, які потребують комплексної підтримки, зумовлює підвищене навантаження на соціальних працівників, психологів та інших спеціалістів соціальної сфери. Робота з ветеранами часто передбачає вирішення складних питань соціальної адаптації, психологічного відновлення, працевлаштування та взаємодії з членами сім'ї, що вимагає спеціальних знань і навичок. Водночас недостатній рівень матеріального стимулювання та обмежені можливості професійної підтримки фахівців ускладнюють залучення й утримання кадрів у громадах [35, с.65]. Особливо відчутною ця проблема є в невеликих сільських громадах. У зв'язку з браком фахівців значну роль у наданні підтримки ветеранам та їхнім родинам відіграють там громадські організації та волонтери, які допомагають забезпечити доступ ветеранів до базових соціальних послуг [35, с.21].

Важливим кроком у вирішенні виявлених проблем є впровадження інноваційних технологій в практику соціальної роботи. В Україні поступово розгортається мережа ветеранських просторів та центрів ветеранського розвитку, які функціонують за принципом «єдиного вікна» [12, с.21]. Це дозволяє зосередити юридичні, психологічні, соціальні та освітні послуги в одному місці, знижуючи бюрократичне навантаження на клієнта. Паралельно відбувається процес цифровізації соціального обслуговування, що включає функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни та розробку електронних сервісів [47, с.271]. Цифровізація сприяє дебюрократизації процесів, робить послуги більш прозорими та дистанційно доступними, що є критично важливим для осіб з інвалідністю та мешканців віддалених населених пунктів. Важливим нововведенням стало впровадження інституту фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих

осіб. Він має виконувати роль персонального координатора, який допомагає ветерану пройти шлях повернення до цивільного життя [16, с.56].

Отже, соціальний супровід ветеранів та членів їхніх родин у територіальних громадах перебуває на етапі активного розвитку й адаптації до викликів воєнного часу. Попри розвиток інфраструктури, цифрових сервісів і нових форм підтримки, система й надалі має низку проблем. Серед них – нестача фінансування, брак кадрів, недостатня поінформованість ветеранів та обмежений доступ до послуг у сільській місцевості. Подолання цих проблем потребує підвищення рівня довіри до соціальних служб, а також запровадження більш індивідуального та орієнтованого на потреби клієнта підходу в роботі з ветеранами та членами їхніх сімей.

### 3.2. Напрями оптимізації системи соціального супроводу ветеранів та членів їх родин в умовах воєнного стану

Значні виклики, з якими стикається система соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин в умовах тривалого воєнного стану, потребують її комплексного вдосконалення. Цей процес має відбуватися системно, охоплюючи як рівень державної політики, так і рівень територіальних громад, де безпосередньо надаються базові соціальні послуги. Вдосконалення передбачає розвиток нормативно-правової бази, модернізацію механізмів надання послуг, впровадження інноваційних технологій соціального супроводу та підвищення професійної компетентності фахівців. Метою цих змін є створення ефективної, доступної та клієнтоорієнтованої системи соціальних послуг.

На державному рівні важливим напрямом удосконалення є подальше оновлення законодавства та остаточний перехід від застарілої моделі пасивного надання пільг до розвитку послуг, спрямованих на активне соціальне відновлення ветеранів. Важливим чинником є регулярне оновлення базового Закону України

«Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» з урахуванням сучасних демографічних та економічних реалій. Держава має забезпечити розробку та впровадження єдиних стандартів надання допомоги, які б враховували специфічні потреби саме ветеранів та їхніх сімей. Окрім цього, на рівні центральних органів влади необхідно чітко розмежувати повноваження між різними міністерствами для уникнення дублювання функцій та забезпечення безперебійного фінансування відповідних програм.

Ще одним важливим напрямом розвитку на загальнодержавному рівні є активне впровадження цифрових технологій у соціальну сферу. Впровадження ЄДРВВ [8] та розширення функціоналу державних порталів, зокрема платформи «е-Ветеран» [6], дозволяє мінімізувати бюрократичні процедури та значно спростити доступ клієнтів до необхідної допомоги. Перехід на електронний документообіг зменшує навантаження як на соціальних працівників, так і на самих ветеранів. Це особливо важливо для тих, кому складно особисто збирати паперові довідки через стан здоров’я або проживання у віддалених районах. Цифровізація також сприяє прозорості у розподілі фінансових ресурсів та дозволяє здійснювати оперативний моніторинг якості надання соціальних послуг у різних регіонах країни.

На регіональному рівні ключовим вектором оптимізації виступає налагодження ефективної міжвідомчої взаємодії. Практика показує, що соціальний супровід є найбільш результативним, коли він базується на комплексному підході та технології ведення випадку. Це означає, що центри надання соціальних послуг, медичні установи, центри зайнятості, освітні заклади та громадські організації повинні працювати як єдиний механізм. З цією метою в громадах варто розвивати мережу спеціалізованих ветеранських просторів, організованих за принципом «єдиного вікна». У таких центрах ветерани та члени їхніх сімей можуть отримати кілька видів допомоги в одному місці. Це дозволяє заощадити час і спрощує доступ до необхідних послуг без потреби звертатися до різних установ.

Яскравим прикладом інноваційних змін у цьому напрямі є створення у 2023 році ветеранського простору «Захист.4.5.0» у місті Хмельницькому [5]. Цей заклад функціонує як відкритий сервісний центр для ветеранів та їхніх родин, де фахівці з ведення випадку забезпечують індивідуальний супровід кожного відвідувача. Іншим успішним прикладом є комунальна установа «Ветеран ПРО. Запоріжжя», яка лише за перші вісім місяців роботи у 2025 році прийняла від ветеранів 848 заяв на отримання послуг, 90% з яких було виконано [30].

В умовах обмеженого фінансування та нестачі фахівців, особливо в невеликих сільських громадах, важливим напрямом удосконалення системи підтримки ветеранів є активніше залучення громадських організацій до надання соціальних послуг. Використання неформальних ресурсів для наближення послуг до клієнтів у віддалених населених пунктах є необхідною складовою успішної соціальної роботи в умовах воєнного стану. Співпраця органів місцевого самоврядування та громадських організацій дозволить охопити більшу кількість ветеранів соціальними послугами та значно підвищити адресність допомоги.

Прикладом ефективного використання зовнішніх ресурсів є Знам’янська громада на Кіровоградщині. Там спеціалізований ветеранський простір було створено за фінансової підтримки міжнародних донорів, а міська рада взяла на себе поточні витрати на утримання приміщення [44]. Схожим прикладом ефективної взаємодії є безпечний простір у Білозерській громаді на Херсонщині. Завдяки партнерству місцевої влади та громадських об’єднань він став центром комплексної підтримки й адаптації захисників [43].

Оптимізація соціального супроводу також вимагає перенесення фокусу уваги з виключно особи ветерана на всю його сім’ю для збереження ресурсності всіх членів родини. Це включає розробку та реалізацію в громадах програм сімейного консультування, створення груп підтримки для дружин і батьків військовослужбовців, а також організацію спеціальних заходів дозвілля для дітей із

таких сімей. Надання превентивної соціальної підтримки родині виступає потужним стабілізуючим фактором, що запобігає виникненню кризових ситуацій. конфліктів і сприяє швидшій соціальній адаптації самого демобілізованого по поверненню додому.

Окремої уваги потребує кадрове забезпечення системи соціального супроводу на рівні громад. Удосконалення цього напряму передбачає розвиток інституту фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб на рівні територіальних громад. Залучення до цієї діяльності людей за принципом «рівний-рівному», тобто ветеранів або членів їхніх сімей, які пройшли спеціальну підготовку, суттєво підвищує довіру з боку отримувачів послуг. Крім того, наявні фахівці із соціальної роботи потребують регулярного підвищення кваліфікації. Навчальні програми для них мають зосереджуватися на розвитку навичок кризового консультування, роботі з травматичним бойовим досвідом і профілактиці професійного вигорання. Це особливо важливо, адже супровід ветеранів та членів їхніх сімей пов’язаний із дуже високим рівнем стресу.

Отже, впровадження запропонованих змін дозволить створити ефективну систему соціального супроводу, яка забезпечуватиме всебічну підтримку ветеранів і членів їхніх сімей під час адаптації до цивільного життя. Крім того, це сприятиме підвищенню спроможності територіальних громад у наданні соціальних послуг та зміцненню соціальної згуртованості населення в умовах воєнного стану.

Таким чино, у висновках третього розділу, сучасний соціальний супровід ветеранів та членів їхніх родин у територіальних громадах України перебуває на етапі активних змін. Триває пошук ефективних механізмів реагування на виклики воєнного часу. З одного боку, спостерігається активна розбудова інфраструктури, впровадження цифрових сервісів та створення нових інституцій, таких як ветеранські простори та посади спеціалізованих фахівців із супроводу. З іншого боку, система має низку серйозних проблем. Серед них – постійна нестача

фінансування на місцевому рівні, брак фахівців, низька поінформованість отримувачів послуг та обмежений доступ до підтримки в сільських громадах. Крім того, високий рівень недовіри ветеранів до офіційних установ і недостатня увага до надання підтримки їхнім родинам свідчать про потребу переглянути наявні практики. Соціальний супровід має стати більш персоналізованим, орієнтованим на потреби конкретної людини та її родини.

Оптимізація системи соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин вимагає застосування комплексного підходу як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Ключовим вектором модернізації є вдосконалення чинної нормативно-правової бази з поступовим переходом від пасивного пільгового забезпечення до проактивної моделі надання соціальних послуг. На рівні територіальних громад важливим завданням є впровадження технології ведення випадку та розвиток мережі спеціалізованих ветеранських просторів, що працюють за принципом «єдиного вікна» і надають комплексну підтримку в одному місці. Водночас система соціального супроводу має охоплювати не лише демобілізованого ветерана, а й членів його родини, оскільки такий підхід сприяє збереженню сімейних ресурсів і допомагає запобігати кризовим ситуаціям під час адаптації до цивільного життя.

Успішна практична реалізація визначених напрямів безпосередньо залежить від якості кадрового забезпечення центрів надання соціальних послуг. Це передбачає подальше впровадження інституту фахівця із супроводу ветеранів, активне залучення ветеранів і членів їхніх сімей до надання підтримки за принципом «рівний-рівному», а також систематичне підвищення кваліфікації соціальних працівників із питань кризового консультування та роботи з психологічною травмою.

# ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних підходів до дослідження соціального супроводу ветеранів та членів їхніх родин дав можливість розглянути проблему у хронологічній послідовності. Наукові дослідження пройшли шлях від фрагментарного опису загальних засад соціальної роботи з колишніми військовослужбовцями до розробки інтегрованих, технологічних та децентралізованих моделей міжвідомчої взаємодії. Сучасні дослідження зосереджуються на спеціалізованому супроводі ветеранів, ролі сім'ї у подоланні наслідків бойової травми та наближенні послуг до місця проживання отримувачів.

Уточнення понятійно-категоріального апарату засвідчило, що поняття «ветеран», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація» та «реінтеграція» є взаємопов'язаними. Соціальний супровід у межах територіальної громади розглядається як активна, тривала й комплексна робота фахівців. Вона не обмежується лише наданням пільг чи одноразових виплат, а спрямована на активізацію внутрішнього потенціалу ветерана та системне відновлення його соціального функціонування у цивільному середовищі.

Методологія дослідження ґрунтується на загальнонаукових принципах, а також на поєднанні теоретичних і емпіричних методів. Їх застосування дає змогу об'єктивно й всебічно вивчити особливості соціального супроводу колишніх військовослужбовців у територіальній громаді.

Ветерани та члени їхніх сімей становлять особливий об'єкт соціальної роботи, який потребує різнопланової підтримки. Сучасний підхід розглядає ветеранів не лише як отримувачів допомоги, а як активних учасників суспільного життя, які мають значний потенціал для самореалізації. Тому ефективний соціальний супровід має ґрунтуватися на комплексному підході, що передбачає використання ресурсів територіальної громади, ведення випадку, підтримку сім'ї та створення сприятливого соціального середовища.

Аналіз нормативно-правових засад соціального супроводу ветеранів в Україні показав, що вітчизняне законодавство перебуває на етапі інтенсивного реформування. Ключовим вектором змін є поступовий відхід від радянської пасивної пільгової системи та перехід до принципів клієнтоцентричності, індивідуального оцінювання потреб і впровадження технології ведення випадку. Децентралізація повноважень надала органам місцевого самоврядування провідну роль в організації та наданні комплексних соціальних послуг. Водночас процес удосконалення підзаконної нормативної бази відповідно до умов воєнного стану залишається актуальним і продовжує розвиватися.

Вивчення передового досвіду США, Канади, Ізраїлю та країн ЄС підтвердило значущість застосування багаторівневих і мультидисциплінарних стратегій. Найуспішніші світові підходи передбачають безперервну підтримку під час переходу від військової служби до цивільного життя, розвиток інтегрованих сервісних центрів за принципом «єдиного вікна», цифровізацію процедур та активну участь ветеранських організацій у взаємодопомозі. Адаптація цих підходів є надзвичайно актуальною для вітчизняної практики.

Праксеологічний етап дослідження допоміг виявити реальний стан і гострі проблеми організації підтримки безпосередньо у територіальних громадах України. Установлено, що стрімке збільшення кількості клієнтів відбувається на тлі значного кадрового дефіциту, логістичних труднощів у сільській місцевості та хронічного браку фінансових ресурсів. Наявна система часто розпорошує зусилля між різними відомствами, дублює паперову звітність через недосконаліть електронних платформ та недостатньо залучає неформальні ресурси, зокрема волонтерів.

Окремою критичною проблемою визначено дефіцит сімейно-орієнтованих програм. Традиційні підходи здебільшого концентруються на самій особі ветерана чи ветеранки, тоді як члени їхніх сімей залишаються без належної фахової допомоги. Це призводить до ускладнення процесів адаптації всередині родини та

провокує явища вторинної травматизації. Робота з бойовою психічною травмою також ускладнюється через недостатній рівень професійної компетентності частини місцевих фахівців та професійне вигорання персоналу.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію чинної системи. На регіональному та місцевому рівнях пріоритетом має стати створення спеціалізованих ветеранських просторів спілкування за рахунок консолідації бюджетних коштів та грантової підтримки. Необхідно розширити впровадження інституту фахівця із супроводу ветерана з числа осіб, які мають схожий життєвий досвід, що дозволить подолати бар'єри недовіри до державних інституцій.

Для вирішення логістичних і кадрових проблем у віддалених сільських громадах доцільно активніше залучати місцевих волонтерів та формувати мобільні мультидисциплінарні команди, здатні надавати послуги безпосередньо за місцем проживання ветеранів. Також важливим напрямом є вдосконалення кадрової політики шляхом запровадження обов'язкових програм підвищення кваліфікації для соціальних працівників. Такі програми мають охоплювати питання кризового консультування, особливостей військової психології та методів запобігання професійному вигоранню.

Головним результатом дослідження стало підтвердження висунутої гіпотези: успішність реінтеграції ветеранів та ефективність їхнього соціального супроводу зростають за умови застосування комплексного підходу на рівні територіальної громади. Такий підхід передбачає взаємодію влади, соціальних установ, громадського сектору та волонтерів, залучення сім'ї до процесу підтримки й постійне підвищення кваліфікації фахівців.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посібник. Ужгород: РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/1/O_%20Epel_T_Liakh_I_Silantieva_APSR_FPSRSO_KSPSR.pdf.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

2. Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Дніпропетровській області. *United Nations Development Programme*. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analiz-stanu-orhanizatsiyi-ta-nadannya-sotsialnykh-posluh-u-dnipropetrovskiy-oblasti (дата звернення: 11.04.2026).

3. Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Миколаївській області. *United Nations Development Programme*. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-08/zvit_mykolayivska_oblast_veb.pdf (дата звернення: 11.04.2026).

4. Бондаренко Д. В. Основні групи населення, які потребують соціального захисту в умовах воєнного часу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. Т. 10. № 4 (40). С. 190-195. DOI: 10.23939/law2023.40.190.

5. Ганаба С., Стебло А. Особливості соціального супроводу ветеранів: на прикладі діяльності ветеранського хабу у місті Хмельницькому. *Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої світлій пам'яті офіцера, психолога Сергія Чумака, м. Хмельницький, 23 груд. 2025р.* Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2026. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/7239 (дата звернення: 09.05.2026).

6. е-Ветеран. *Платформа е-Ветеран*. URL: https://eveteran.gov.ua (дата звернення: 09.04.2026).

7. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3491/1/I_ZVEREVA_O_BEZPALKO_G_PETRO

CHKO_T_ZHURAVEL_N_ZIMOVETST_LYAKH_EDFSS_KSP%26SR_IL.PDF (дата звернення: 13.04.2026).

8. ЄДРВВ. *Міністерство у справах ветеранів*. URL: https://mva.gov.ua/edrvw (дата звернення: 08.03.2026).

9. Кацьора О. Регіональний вимір соціальних послуг у кризових умовах: результати експертного оцінювання в Закарпатській області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. № 2 (57). С. 89-93. DOI: 10.24144/2524-0609.2025.57.89-93.

10. Кількість ветеранів в Україні шокує: як забезпечують житлом захисників. *Коментарі. Україна*. URL: https://society.comments.ua/ua/news/warrussia/kilkist-veteraniv-v-ukraini-shokue-yak-zabezpechuyut-zhitlom-zahisnikiv-805861.html (дата звернення: 09.03.2026).

11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 16.02.2026).

12. Костишин Є. І., Шевців Ю. О. Особливості реалізації політики ветеранського розвитку в Україні. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. Т. 2. С. 19-24. DOI: 10.32782/3041-1319/2023-2-3.

13. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 2 (7). С. 61-72. DOI: 10.31499/2618-0715.2(7).2021.244086.

14. Мінветеранів формує нову державну ветеранську політику з урахуванням потреб та запиту ветеранської спільноти. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/minveteraniv-formue-novu-derzhavno-veteransku-politiku-z-urahuvannyam-potreb-ta-zapitu-veteranskoi-spilnoti--maksim-kushnir (дата звернення: 07.03.2026).

15. Національне опитування щодо сприйняття і обізнаності населенням соціальної політики в Україні. *ЮНІСЕФ*. URL: https://www.unicef.org/ukraine/reports/social-policy-awareness (дата звернення: 09.04.2026).

16. Пєтков С., Макарова Т. Соціальний супровід військовослужбовців, ветеранів, членів їх сімей в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2025. Т. 1. № 11. С. 53-59. DOI: 10.17721/2616-7786.2025/11-1/6.

17. Пєша І., Тілікіна Н., Андріученко Т. Алгоритм впровадження менторської підтримки ветеранів війни у територіальній громаді. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1 (12). С. 108-124. DOI: 10.31499/2618-0715.1(12).2024.305274.

18. Після завершення війни кількість ветеранів зросте до 5-6 мільйонів осіб – Мінветеранів. *Економічна правда*. URL: https://epravda.com.ua/news/2024/05/27/714276/ (дата звернення: 09.04.2026).

19. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Закон України від 14.04.2022 № 2193- IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2193-20 (дата звернення: 08.06.2026).

20. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 560. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 16.03.2026).

21. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0621-

16 (дата звернення: 08.06.2026).

22. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 № 175- Н. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0828-24 (дата звернення: 08.06.2026).

23. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text (дата звернення: 16.05.2026).

24. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 23.02.2026).

25. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2023 № 652. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/652-2023-%D0%BF (дата звернення: 08.06.2026).

26. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011- XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2011-12 (дата звернення: 08.03.2026).

27. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19 (дата звернення: 13.02.2026).

28. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551- XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12 (дата звернення: 07.06.2026).

29. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1350- р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-

skhvalennia-stratehii-formuvannia-systemy-povernennia-z-viiskovoi-sluzhby-do-tsyvilnoho-zhyttia-na-period-do-2033-roku-1350r-311224 (дата звернення: 08.03.2026)

30. Простір «Ветеран. ПРО»: підсумки року. *Запорізька міська рада*. URL: https://zp.gov.ua/news/287261-prostir-veteran-pro-pidsumki-roku (дата звернення: 09.06.2026).

31. Протас О. Л. Social support veterans and their families: models of rehabiliation and integration *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 100-112. DOI: 10.12958/1817-3764-2025-4-100-112.

32. Публічний звіт. Запорізький обласний центр соціальних служб. *Запорізький обласний центр соціальних служб*. URL: http://xn--q1aan.zp.ua/ochishchennya-vladi.html (дата звернення: 16.04.2026).

33. Семигіна Т. Спеціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник АПСВТ*. 2019. Т. 4. С. 65-75. DOI: 10.33287/11221.

34. Сингаївська І., Бузова В. Особливості реінтеграції ветеранів війни в професійну діяльність. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 4 (80). С. 371-379. DOI: 10.31732/2663-2209-2025-80-371-379.

35. Система соціальних послуг в Запорізькій області: сучасний стан та перспективи : звіт по результатах дослідження. *Дім. ІСАР «Єднання»*. URL: https://surl.li/teqtkn (дата звернення: 01.05.2026).

36. Слозанська Г. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13712/1/8slozanska_monogr.pdf (дата звернення: 10.03.2026).

37. Слозанська Г., Горішна Н., Бибик Д. та ін. Соціальна підтримка ветеранів/ветеранок російсько-української війни та їх сімей у воєнний та повоєнний час. *Social work and education*. 2023. Т. 10. № 1. С. 47-62. DOI: 10.25128/2520-

6230.23.1.5.

38. Станом на 1 січня 2022 року в Україні було понад 38 тисяч учасниць бойових дій – тепер ця цифра збільшиться в рази, – Юлія Лапутіна. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/stanom-na-1-sichnya-2022-roku-v-ukrayini-bulo-ponad-38-tisyach-uchasnic-bojovih-dij-teper-cya-cifra-zbilshitsya-v-razi-yuliya-laputina (accessed: 09.04.2026).

39. Стасюк В. В., Федоренко Ю. А. Роль сімейного оточення та соціальної підтримки у процесі психологічного відновлення учасників бойових дій. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2025. № 5. DOI: 10.54929/3041-2390-2025-05-02-02.

40. Столярик О., Семигіна Т. Повернутися з війни: психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей. *Social work and education*. 2023. Т. 10. № 1. С. 63-77. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.6.

41. Теорія та методи соціальної роботи : довідник для студентів. Дрогобич: ДДПУ імені І.Франка, 2023. 246 с. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063669.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

42. Товстуха О. М. Аналіз міжнародного досвіду підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з ветеранами війни та членами їхніх сімей (на прикладі США). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2025. № 2. С. 35-41. DOI: 10.12958/3083-6514-2025-2-35-41.

43. У Білозерській громаді відкрили Ветеранський простір. *Громадський Простір*. URL: https://www.prostir.ua/?news=u-bilozerskij-hromadi-vidkryly-veteranskyj-prostir (дата звернення: 09.05.2026).

44. У Знам’янській громаді відкрили ветеранський простір. *Слуга народу*. URL: https://sluga-narodu.com/kirovohradska/news/u-znam-ianskiy-hromadi-vidkryly-veteranskyy-prostir/ (дата звернення: 09.05.2026).

45. Циганок В. М. Сучасний стан законодавства України про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 377-381. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.06.64.

46. Цільова програма соціальної підтримки населення Запорізької області на 2025–2029 роки. *Департамент соціального захисту населення Запорізької ОДА*. URL: https://www.dszn-zoda.gov.ua/sites/default/files/loadfiles/201124n1004d_2.pdf (дата звернення: 17.04.2026).

47. Черна Т., Шестакевич Т. Моделювання та цифровізація процесів соціальної підтримки ветеранів. *Journal of Lviv Polytechnic National University «Information Systems and Networks»*. 2025. Т. 17. С. 269-280.

48. Шинкарьова Л. В. Досвід соціально-психологічної допомоги дружинам учасників бойових дій у США та в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 3. С. 252-257. DOI: 10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.43.

49. Юлія Свириденко: Ветеранська політика – це більше, ніж... *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/yulia.svyrydenko/posts/pfbid02JiL3imhepBx2YFXLnPjaohK4rxXgH2b7cuzMf6Y5uH4Rr5ZDZz19wxh4vaNvAQJBl?locale=uk_UA.

50. Bondarenko V. Psychological Rehabilitation and Social Reintegration of War Veterans in Ukraine. *Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism. Series: Economics, Psychology and Management*. 2026. № 7. DOI: 10.54929/3041-2390-2026-07-02-03.

51. Hrynzovskyi A., Bielai S., Kernickyi A. M. et al. Medical, Social and Psychological Aspects of Assistingthe Families of the Military Personnel of Ukraine Who Performed Combat Tasks in Extreme Conditions. *Wiadomosci lekarskie*. 2022. № 1 (2). P. 310-317. DOI: 10.36740/wlek202201228.

52. Krasnodemska I., Savitskaya M., Berezan V. et al. Psychological

consequences of warfare for combatants: ways of social reintegration and support in Ukraine. *Revista Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. № 70. P. 78-87. DOI: 10.34069/AI/2023.70.10.7.

53. Nestulya O. Reintegration of War Veterans in Peaceful Life in Ukraine: Current State and Future Challenges. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. № 54. P. 116-122. DOI: 10.32782/2413-9971/2025-54-18.

54. Pustovoyt M. M., Romash I., Romash I. et al. From treatment to social reintegration: : principles of medical and psychological support of veterans (on example of the Russian-Ukrainian war). *Mental Health: Global Challenges Journal*. 2024. Vol. 7. № 1. P. 55-70. DOI: 10.56508/mhgcj.v7i1.196.

55. Shkoliar M., Klymanska L., Herasym H. et al. Student Veterans in Ukrainian Higher Education: Reintegration, Psychosocial Support, and International Perspectives. *Mental Health: Global Challenges Journal*. 2025. Vol. 8. № 1. P. 92-101. DOI: 10.56508/mhgcj.v8i1.282.

56. Sivkov S. International experience of war veterans' reintegration. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. № 4. P. 143-148. DOI: 10.61345/1339-7915.2025.4.22.

57. Sivkov S., Zadereiko S., Ryzhuk Y. Problematic Issues of Financial and Legal Support for International and State Programmes for the Rehabilitation of Veterans. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. 11. № 4. P. 18-30. DOI: 10.30525/2256-0742/2025-11-4-18-30.

58. Strizhkova A. Argumentation of the special social care concept for war veterans in Ukraine. *Law and innovative society*. 2024. Vol. 2 (23). P. 25-31. DOI: 10.37772/2309-9275-2024-2(23)-2.

59. Tsurkan-Saifulina Y. V. Social and psychological rehabilitation of war veterans. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series 'Pedagogy and Psychology'*. 2022. Vol. 4. № 8. P. 96-104. DOI: 10.52534/msu-pp.8(3).2022.96-104.

**Декларація**
**академічної доброчесності**
**здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Кошева Олександра Олегівна, студентка 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «Соціальна робота», освітньо-професійна програма «Соціальна робота», адреса електронної пошти: sashakosh2556@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальний супровід ветеранів та членів їх родин у громаді» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Кошева О. О.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Маловічко О. В.